

Meie Mats

Nr. 12. (194)

Laupäeval, 26. aprillil 1919.

Nr. 12. (194)

Juudid väerimale!

Ai wai, meil polep see aeg sõtta minna, meie peab see „geschafft“ tegema. Kui teie meid wabastab, siis wõib meie kullaga maksuma.

„Meie Matsi“

tellimiste wastuwõtmine on awatud.

Tellimise hind kättesaamisega aastas 40 mrf., 6 kuu eest 20 mrf., 3 kuu eest 10 mrf., 1 kuu eest 3 mrf. 50 p. Toimetusest ise ära wiies: aastas 35 mrf., 6 kuu eest 18 mrf., 3 kuu eest 9 mrf. Ilmub iga laupäew. Adressi muutmise eest 50 p. Endistele tellijatele saadetakse ajakirja seni edasi, kuni tellimiseraha uue hinna järele jatkub.

Adressi muutmisel ja tellimise uuendamisel palume senist adressi nr. teatada

————— Toimetus ja talitus: —————

Tallinnas, Harju ja Kütikli uulitsa nurgal nr. 46/15, „Teaduse“ raamatut.

Õudne õö.

Daani kirjaniku Wilhelm Bergsöe uudisjutt. — u —

(Järg 2.)

Mu tuba paistis minu arust liig walge olewat, aga mulle tuli meele, et kuu paistis, ja sellepärast ei mõelnud ma selle üle pikemalt järele. Pealegi näisid minu arust mõned asjad unes oma loomuliku seletuse selles ümbruses leidwat, milles ma olin maganud. Kärbes sumistas ikka veel suhkrukotis nagu terve mesilaseparw; üks ülemistest akendest oli lahti läinud ja külm õõhk tungis selle kaudu minu tuppa.

Ma kargasin üles, et akent kinni panna, ja alles nüüd nägin ma, et suur walge walgus, mis minu tuba täitis, mitte kuult ei tulnud, waid nagu wastasjewisast kirikult wälja kiirgas. Ühilaasi kuulsin ma kellakaja, esiti tumedasti ja nagu eemalt kaugusest, siis tugewamini ja tugewamini, kuni ta wiimaks, orelil mühinaga ühinedes, nagu wägew heliwoog minu akna peale lõi.

Ma wahtisin tarretult wälja ja suutsin waevalt oma silmi uskuda. Landemärkete majad osid kõik wäikesed ühekorralised hooned ärklitega ja puuste katuserennidega, mis wiimased nikerdatud lendama mao peana lõppesid. Enamal osal neist majadest olid palkonid nikerdatud wõredega, ja sissekäikudeks olid kõigil neil majadel kõrged kiwitrepidid walgest wäsest käsiuudega, mille järele wäikesed poleeritud nupud walgusejärele käes särasid.

Aga kõige suuremat imestust äratas minus kirik. Ta ei olnud omal kohal mitte nii kui muidu. Ummargune torn oli tal Kjöbmagergade poole ja kiriku eeskülg ühes kiwisammastega ja terawawõlwilliste akendega meie poole pööratud. Kirik oli heledasti walgustatud, ja alles nüüd sai mulle selgeks, et tugew walgus, mis mu tuba täitis, sealt tuli.

Ma olin keeletu.

Kellade kaja ja orelil heli wärisesid õhus, ja kiriku keskteele mööda nägin ma pulmarongi altarile lähenewat. Aegajalt wõisin ma üksikuid pulmalisi waadelda. Neil kõigil olid wanamoelised riided seljas. Daamid brokadis ja atlasest, suured helmeread kõrgele üles kuhjatud ja puuderdatud juustel. Herrad enamasti mundrites põlwpükstega, mõök puusas ja kübar käes. Kuid kõige enam kütkestas mu tähelepanemist pruut. Tal oli walgest atlasest kleit seljas, ja ta puuderdatud lokkide peal, mis poolenisti pruutloori peidus olid, seisid närtsinud mirdipärg. Tema kõrwal sammus peigmees punases mundris, autäht rinnas. Pikkamisi lähenesid nad altarile, kus neile üks wana hall mees mustas ametikuuces, walge parukas peas, wastu astus.

Pruut astus õpetaja juure ja ma nägin selgesti, et õpetaja neile midagi agendast ette luges. Agenda oli tal käes, raamatu kuldaär säras selgesti tule paistel.

Keegi astus saatkonna hulgast wälja ja wõttis peigmehe puusalt mõõga lahti; siis ulatas peigmees pruudile oma parema käe. Ka pruut tahtis peigmehele kätt anda, kuid samal silmapilgul langes ta minestades maha. Kõik saatkond rattas ta juure ja kogus minestanu ümber — seal korruga kustuti tuled, jäi wait oreliheli ja pulmalised muutused nagu uduks.

Waheajal kaswas wäljas platsil walgusehelk; kellad kõlasid edasi ja äkitselt awanesid kirikukesed kahele poole ja seefama pulmarong liikus üle platsi.

Ma tahtsin põgeneda, kuid ma ei jaksanud kõige wähematki lihast liigutada. Tarretult ja liikumatalt pidin ma wälja waatama kahwatanud, tondiliste kujude peale, mis mulle ikka enam ja enam lähenesid. Nende eesotsas sammus waimulik, siis tuli peigmees pruudiga, ja kui wiimane silmad üles tõstis ja pilgu minu peale pööras, siis nägin ma, et see minu neiu oli, kellega ma aias olin olnud. Selles pilgus oli midagi nii walusat, nii ärrast, nii südamest paluwat, et ma seda peaaegu ei jõudnud wälja kannatada, aga wõimata on mul seda pööratawast tunnet kirjeldada, mis minust läbi hoo- was, kui äkitselt nägin, et ta atlaskleidi parem warukas tühjalt alla rippus.

Jääne ehmatas tabas mind. Ma tundsin, et sel salgal oma ülesanne oli täita. Ma teadsin, et ta tuleb ja minult aru pärib, ehk küll meie asutuse süllapakijused müürid praegu veel meie wahel seisid.

Wärisedes jäin ma seisma, kuni wiimane paar platsilt kadus; siis kuulsin asutuse kella kõliseswat — mitte nagu muidu rõõmsalt, waid iseäranis kurwal, katkisel toonil, ja warsti selle järele kriiksid wärawa hinged.

Ma pöörasin ukse poole, teades, et ta lukus oli, ja ometi teadsin ma ka, et see ei aita, et ta läbi tungib, isegi kui minu ja tema wahel raudmüür seisaks.

Õhk minu ümber kahises ja kohises, kord nagu atlas ja siid, mis trepiastmetesse ja uksepiidasse puutub, kord kui kuiv, kahisew kõrkjas, kui sügisemaru sellest teed läbi raiub. Eigemale ja ligemale tulid koledad kujud. Üks läks lahti, aga oli, nagu muutuksid müürid ahwardawate kujude ees pehmeks uduks, nagu ei oleks enam midagi kindlat, midagi, millest ei suudetaks läbi tungida. Tihedamini ja tihedamini kogusid nad kokku oma ahwardawate, tustaste nägudega; wähemaks ja wähemaks jäi maa nende ja minu wahel, ikka enam ja enam tagandati mind nurka, kuni nad wiimaks peaaegu nagu koorem mu rinnal, nagu purustaw tunne iga minu kehaosa peal lamasi. Wiimaks näis tuba täiesti täis olewat. Atlasest ja siidist kleidid ei kahisenud enam minu ümber; tekkis surmawaikus — ja siis nägin ma wana waimuliku, agenda käes, ette minu ette astuwat.

„Mis sa tahad?“ kuulsin ma eneses häält.

Ma tundsin, et suud maigutasin, aga häält teha ma ei jaksanud. Rauk aga mõistis nähtavasti minu mõtteid, seft ta tõstis käe üles ja ütles imesügawa, ometi kõlatuma häälega:

„Haud on püha ja puutumata! Surnute raha ei tohi keegi eksitada!“

„Püha ja puutumata!“ kajas läbi hulga, nagu kartlik kaja puutuwede wahel kaob.

Ma olin südamest põrutatud ja tundsin algjõulist tungi, kõige palawamat igatsust põlwili langeda ja armu ning andeksandmist paluda, aga oli nagu oleks mu keele peal istunud wõrgutaw dæmon, mis mind ajas wastama:

„Häda siis surnumatjale! Tema paneb iga päew uusi surnuid wanade juure, ja ometi elab ta rõõmasti ja heas tujus!“

„See mees täidab ainult oma kohult,“ wastas rauk, „ja keegi ei laida teda sellepärast, aga kes üleannetuse pärast hauarahu eksitab, ei pääse karistusest!“

„Ei pääse karistusest!“ kajas jällegi hulga keskelt hääli, nagu oleks tuhijew sügiselul kolletanud lehti üle nõmme ajanud.

„Mis te tahate? Mis te nõuate?“ hüüdsin ma kõige suuremas surmahirmus ja meeleheitmisel.

„Anna hauale tagasi, mis haau pärast on!“ kajas jälle sama sügaw hääli.

„Anna hauale tagasi, mis haau pärast on!“ kostis jälle kujude hulgast, mis uuesti ahwardawalt minu ümber koondusid.

„See on wõimata! Seda ma ei wõi; ma müüsin ta ära, müüsin ta oksjonil ära!“ kirjendasin ma meeleheitlikult. „Ta oli maha maetud ja hauasi leitud... Wiis marka kahaksa shillingit! Ei keegi enam! Käewarjs on Söllingi oma!“

Seal kajas kisa, kõle kätiemaksu- ja meeleheitelise läbi hulga. Nagu niiske udu tungisid nad minu kallale ja rõhusid mind niisuguse jõuga, et peaaegu oleksin ära lämbunud. Mu silmade ees tantsisid lüdemed ja ma kuulsin tumedat, rasket kaja, kuna nendega wõitlesin, kes mulle mingisugust ainelist käepidet ei pakkunud. Meeletult liikkasin ma akna lahti, ja kuna ma katsusin läbi akna tänowale hüpata, kirjendasin ma kõige suuremas ahastuses meeleheitlikult:

„Appi! Appi! Mõrtsukad! Mind tahetakse ära tappa!“

Isse oma häält kuuldes, mis weel mu toas kajas, ärkasin ma üles. Ma istusin järgiwäl aaknalaua, üks jalg pooleni väljas, ja hoidsin aknawahepuust kätega kramplikult kinni. All tänowal seisis õwawt puutuhwõlites ja kübaras ning silmitses mind imestades, kuna kerged udupilwed, õõ hirmsad waimud, nagu walkjas aur läbi akna wälja hoowasid.

Wäljas seisis nowembriudu, hall ja röske, ja kui wärske hommikuõhk mu palgeid jahutas, tuli ka meelemõistus mulle tagasi.

Ma waatasin õwawhile näkku. Jumal õnnistagu teda! See oli ometi õige, käega kobataw,

tugew õwawt lihast ja luust ja mitte õõsine hirmutaw õudusekaju.

Ma waatasin ümmargust torni. Kui masiiwone, kui auwääriline ja liikumata näis ta olewat, hallis udus hallina seistes!

Ma waatasin alla Landemärketi poole. Seal oli pagari juures juba tuli ja üks talupoeg seadis ukse ees hobusele juba märssi ette.

Ma waatasin poolkartlikult oma tuppä, aga kõik oli weel kõige paremas korras. Minu kõrge seljatagusega tool, minu wana habemeajamise peegel, minu wana reumatismust põdew sohwa — kõik oli seal; isegi subhrukott seisis weel aknal ja — kärbes pirises selle sees. Ma tundsin, et ärkwel olin ja päew algas.

Ruttu kargasin aknalaualt maha ja tahtsin jälle wooditse heita — seal puutus mu jalg millegi külge, mis kõwa ja teraw tundus olewat.

Ma kummardasin seda üles wõtma, kobasin poolpimedas põrandal ringi ja puutusin pika, kuiwa, poolpihastanud käeluu külge, mille sõrmeluuwede wahel kokkurullitud paberileht seisis. Ma kobasin weel ringi ja sain teise kätte, millel samuti paberileht sõrmede wahel oli. Siis hakkasin ma oma mõistuse juures kahtlema. Ma teadsin, et see, mis ma näinud, minu palawaks kõetud luulewõimu tagajärg — unenägu oli, mis lõpuks meeltepettuse laadi omandanud. Ma teadsin, et ärkwel olin, et kõik see lugu wiirastus olnud, ja ometi seisis siin kindlad tõendusd ote selle wastandist.

Ma uskusin tõesti, et hulluks lähen, ja palawikulise kiiruga awasin ma esimese paberirulli, seal peal seisis ainult: „Sölling“.

Ma nabisin teise lahti.

Seal seisis: „Nansen“.

Weel oli mul jõudu kolmandat awada — selle peal seisis: „Simson“.

Samal silmapilgul langessin ma minestades maha.

Kui jälle ärkasin, seisis Niels Dake tühja weepudeliga minu kõrwal. Pudeli sisse tilkus weel praegu sohwalt, mille peale mind asendatud, põrandale.

„Säh, joo seda!“ ütles Niels minuse meelitades. „Siis kosud jälle. On hea konjak; jöin esimese lõõmu ise!“

Metsikult waatasin ma ringi ja jöin pisut; kuid pudeli sisse toibutas mind warsti.

„Mis on sündinud?“ küsisin ma nõrgal häälel.

„Oo, öieti mitte midagi tähtsat,“ wastas Niels Dake. „Oli ainult sünnikukihwituse abil omalt elu wõtmas. On siin ka äraneeatud wiletsad forud sinu wanal ahjul. Wististi löi õõsine torm klapi kinni, kui sa seda wahelt ise enne magamaminekut ei teinud. Kui sa akent ei oleks lahti saanud, wäike Simson, siis oleksid sa juba paradiisi poole teel olnud, kust sind enam mingisugune konjak poleks suutnud tagasi kutsuda. Säh, wõta weel hea lonks!“

„Kust said siis sina siia üles?“ küsisin ma, ennast istukile ajades.

„Uksest, ja nimelt kõige lihtsamal ja kõige

loomulikumat wiisi," wastas Niels Dake. „Mul oli täna öösel haigemajas wahikord; aga et ma Lars Mathieseni juures kaunis palju konjakit olin joonud, siis magasin enam kui walwasin, ja leidisin sellepärast sündsa olewat koidu ajal putket teha. Koduteel läksin siit mööda, ja seal nägin ma sinu armastusewäärilist isikut särki wael kakskiti aknalaua istuwat ja ööwahiga juttu westwat, nimelt sel kujul, et: „Tuli! Mõrtsukad!“ jne. kihendasid. Ja nõnda suutsin wiimaks all Tenseni üles trummeldada ja läbi tema akna pääsin ma majasse. On see ka õige iseäralik wiis, et inimene särkiwael paljale põrandale magama heidab!“

„Kust tulewad need käewarred siia?“ küsisin ma weel pool segaselt.

„Ah, wõtku tont need käewarred!“ hüüdis Niels Daal. „Tee, et jalule saad!.. Need käewarred seal?.. Need on ju need, mis ma ise olen ära õiganud. See oli wäga naljakas mõte. Sa tead ju, kui tufaseks Sölling saab, kui teda ühe õpetunniga petta tahetakse. Nüüd olid aned mulle tulnud ja ma tahtsin teid heameelega ühes Lars Mathieseni juure wiia. Ma teadsin, et teie käte osteoloogia üle ette loete, ja nii läksin ma üles Söllingi korterisse ja wõtsin seal need käed luukerede küljest. Sedasama tegin siin teil, ja teie omad wäsin ma ära, kuna sina all lugemise toas käisid. Kas sina neil sedelid küljest ära rebisid? Mina panin neile sedelid tundemärgiks juure.“

Sõnalausemata panin riidesse ja läksin Daali feltsis wälja wärskesse õhku.

Krystalgades läksime lahku ja mina rändasin wiibimata Westermalli tänawale, kus Sölling elas. Ilma ta wana perenaise wabandusest hoolimata tungisin ma tema tuppa, kus ta alles õiglase und magas. Siin wõtsin ma käewarre, mis alles paberis seisid, pani nmarga tema asemele lauale ja ruttasin furnuaiale.

Kui imelikult oli kõik muutunud, kui sinna jälle sisse astusin! Öödu oli kadunud ja rippus hiilgawate hallapärilistena puuokstel, kus warblased sädistasid.. Weel olid töölised tulemata; kõik oli nii vaikne ja üksik-rahulik! Ma sammusin suure puu juure ja seisin jälle raske tammise puu särki ees. Ettewaatlikult pistsin ma rööwitud saagi jälle puusärki ja löin roostetanud naelad kinni, parajasti kui nowembrikuu päikese esimesed kahwatanud kiired furnuaiale langesid, ja alles siis tundsin südames kergitust.

* * *

Doktor Simsen jäi wait ja waatas küsiwal pilgul ringi. Wäljas kajas kuljuste helin, ja warsti kadus rõõmus doktor talweöö udusse, kuna lapsed talle tummalt wana kirikumõisa kiwitrepilt järele wahitsid.

(Lõpp.)

Kosjasobitajad.

Sõjamehe romaan.

Horst Bodemer.

Kuurwürstidammi üks põiktänawatest Halensee waksjali lähedal rōskel-kūlmal talweõhtul. Ainult üksikud inimesed ruttawad üksteisest mööda, wiilmawarjud peal. Töörõõmsa ja lõbuhimulise Berliini üks waiksematest nurkadest on siia üles ehitud, plaatsile, mida weel paarkümmend aastat tagasi prügiwäljaweo kohaks tarwitati. Kõrged majad toredate eeskülgedega ja õhukeste seintega, sõidutoolidega, mis hääletult kenades trepikodades üles ja alla liiguwad, elektrivalgusega ja kesküüttega, tekitawad wõõras arwamise, et siin ainult wäsinud käed teorõõmsast elust puhkawad.

Berliinis elawad paiste ja tõde kõrwuti. Kumbki ei küsi teisest. Ilmalinna müra hoiab naabri naabrist kaugel, sest igal mehel on küllalt enesegagi tegemist.

Auto turtsub läbi põiktänawa ja peatab ühe maja ees. Üks daam astub autoist wälja, pistab autojuhile sõiduraha pihku — briljandid särawad tal kõrwalestad küljes — ja ruttab kiiresti majasse.

Üks ehoidja tunneb teda, jookseb sõidutooli juure ja pajatab alandlikult:

„Tere õhtust, paruniproua; proua Heisterloh on kodus.“

Daam nikutab ainult lühidalt pead. Üks ehoidja on ta käes juba kahekümnepeennilist jooturaha näinud, mis ta iga kord saab, kui paruniproua tuleb. Mitu korda on ta päewas isegi paarkorda siin käinud, alati autoga, alati rutuga, kuid siis jälle on ta mõnikord terweks weerandaastaks ära jäänud. Kuidas ta nimi on, seda ta ei tea. Ainult, et ta õige paruniproua on, seda ta teab. Proua Heisterloh nimetab teda nii, ja ta mustsammetilisel käetaskul särab suur kuladne L., mille peal seitsmesakiline kroon seisab. Ja kui ta seda ei teakski ja kui ta seda ei näekski — see sirge daam, nel nii juurtjugu nagu, kitsas nina ja uhke kõnnak, oli wististi mõni „von“.

Ja kui tal weel mõni kahtlus oleks olnud, siis oleks selle kahtluse wististi kaotanud see wiis, kuidas see wõõras daam jooturaha andis. Seda oli wõimata sõnadega wäljendada — ülewalt alla ja ometi lahkesti. Kerge käeligtuutusega ja naeratusega.

Sõidutool peatas teisel korral ja küllaline astus wälja. Üsna lühidalt tõstis ta elektrikella laia, walgest waseft käepidet koridorikuksel. Juba lähemal silmapilgul läks uks lahti. Awaja oli proua Heisterloh ise, waike daam kahele poole pead kammitud hallide juustega, punased palged kortsunud näol.

Tumm käepigistus, koridoriuks läks jälle luku ja sõidutool wajus sügawusesse.

Uudishimuline uksehoidja raputas all pead ja silmitses selle juures peos olewat jootiraha. Ta oli juba tihti selle üle järele mõtelnud, mis huwid, ühised huwid, toredal paruniproual ja lihtsal proua Heisterlohel wõisid olla. Proua Heisterlohel käis harwa wõõraid ja need kõik tulid jala; ta elas teisel korral neljatoalises korteris oma wana teenijaga, kes ka vähematki ei rääkinud, ükskõik, kuidas temaga juttu alati.

Oli ju wahetewahel juhtumisi, et mõned daamid proua Heisterlohy juures käisid, kuid mõne külastäigu järele ei ilmunud nad enam. Mõne aja pärast tulid teised näod, kes jälle samuti kadusid.

Ja tubli Gottlieb Wagner — nõnda oli uksehoidja nimi — wõitis majalaanikkude murest ja rõõmust ometi nii südamest osa! Tema teadis teistest kõik. Kui ametiwennad üle tänawa kõrtsis kõik wälja pajatasid, mis nad teadsid — ja nad teadsid palju! — siis wõis temagi palju jutustada, aga paruniproua ja proua Heisterlohy kohta mitte midagi; wõimata oli nende kohta lähemaid teateid saada.

Hea maitsega sisseseatud empirejalongis istusid mõlemad daamid üksteise wastas. Paruniproua oli oma kasuka ja kindad ära wõtnud — kallid kiwid kiirgasid ta sõrmede küljes. Seljakile, juukurud kinni, sõstrasilmad kindlasti proua Heisterlohy peal — nii istus ta sõhwal. Keegi ei oleks tema juures märganud, et ta üsna piimlikus seisukorras oli.

Proua Heisterlohy aga tundis asja. Ta naeratas ja silmitses theelauda, mille peal samowaar lustilikult sulises. Tumm kuitse oli see. „Räägi aga sina enne, küll me siis juba rahujooki wõime juua.“

Ja paruniproua sai sellest ka aru.

„Armas proua Heisterlohy, kuidas wõite niisuguse ühja asja pärast nii palju käre teha! Süüdi olid olud. Kaasul seisis minu seltskondlik seis — ma ei wõinud lihtsalt teistiti!“

„Ja äri läks sellepärast luhhta!“

„Paraku jah. — Mina ei oleks teid wistiisti mitte unustanud, armas proua Heisterlohy!“

Proua Heisterlohy näolt oli naeratus kadunud; ta tegi lühikeste, tõrjuwa käelligutuse.

„Meie äri on niisugune, et kumbki pool teist ei wõi usaldada, sest nõudmised, mis meil nõuda, on niisugused, et neid kohtu abil nõuda ei saa. Pealegi tekiks sellest terwe kõmulugu. Ainult narr wõib siin teist usaldada. Sellepärast löin ma äri teie käest ruttu maha — mis mul wäike asi on, sest mina saan kõik teada! — Kui olete nüüd juba küllalt õperaha maksnud, paruniproua, siis wõiksite mõne teise äri juure ajada. Lootuslikult niisuguse äri juure, mis niihästi teile kui mulle kasulik on!“

Paruniproua tõmbas sügawasti hinge. See proua Heisterlohy oli kõigist koertest taga aetud ja kõigist wetest pestud. Ainus pilk — ja ta teadis, mis teha.

„Jah, mul on teile äri teha anda. Kuid see äri wõib ainult siis korda minna, kui vähemalt miljon marka käepärast on.“

Wäike proua Heisterlohy ei ütelnud esialgul midagi. Ta tõusis üles, weeretas theelauda sõhwa juure ja walmistas jooki.

„Siin on Hilbrichi küpsised — olge head!“

Nii siis oli jälle rahu jalal. Nüüd oli proua Heisterlohy käes wastamise kord.

Ta oli wiimastel nädalatel tihti paruniproua peale mõtelnud. Tema käes oli äri, millega wõis palju raha teenida. Kuid eimest lepitusejammu ei olnud ta astuda tahtnud. Muudu wõis niisugune inimene, nagu paruniproua, arwata, et tema käes ülekaal on. Siamaani oli kõik üsna hästi läinud ja paruniproua oli juba natuke üleannetuks saanud. Nüüd oli ta jälle alla surutud. Ei olnud tarwis mingisugust paha muljet järele jätta, ja seda ei pidanudki jääma. Äri, mida kohtu abil nõuda ei saanud, tuli kõige kitsamas ringis ainult kõige suurema ettevaatusega ajada. Nii siis ei wõinud mitte kohe wäljawisatud söödaft kinni kahmata. Asi pidi tulema sõna sõnalt, nagu iseenejast.

„Jgatahes on wõimalus äranähtawal ajal seda miljoni muretseda.“ seletas ta mõõdamannes.

„Äranähtawal ajal — mis see tähendab?“

Proua Heisterlohy kehitas rahulikult õlanukke.

„Selle järele, kuidas — objekt on. Tuletage meele, paruniproua, mõned asjad lähewad kergesti, kuna teised suurt kannatust ja kawalust nõuawad. Mõni äri ei lähegi korda.“

„Wanast mõisnikufoost, kaardiwäeratsanik, wäga kena ja tore, aga täitsa läbi kukkunud!“

„Mängib?“

„Küll ka. On kõigis ülbustes kodu.. Wiibis omawaheliste asjade korraldamise otstarbel ka ju Lõuna-Läänes. Wõideti paar aastat — rohkem midagi!“

Rahulikult walas proua Heisterlohy enesele tasfi theed ja küsis:

„Armastab ta oma elukutset wäga?“

„Mõh, kui ta enesele jõuaks osta hea mõisa, oleks see parem temale kui ka ta tulewasele abikaasale.“

Nad mõistsid üksteist ilma sõnadetagi. Proua Heisterlohy oli oma küsimusega praegu paruniprouale seletanud: „Jah, mul on teie kaardiwäeratsaniku jaoks hea partii, aga õhwtijeri daamiks ta ei kõlba.“

„Misugune näeb ta wälja, paruniproua?“ küsis proua Heisterlohy edasi.

„Walget werd, sirge, siniste silmadega. On kolmkümmend kaks aastat wana ja kannab moonoklit.“

„Tänan, sellest aitab esialgul! — Täna nädala pärast seltsamal tunnil tulete küll wiist jälle siia; siis räägime pikemalt!“

Wiis minutit hiljem lahkus paruniproua proua Heisterlohy korterist.

Pool tundi pärast seda läks ka proua Heisterloh välja.

* * *

Berliini põhjas, just Kaewu tänawa ääres, elas ühe üürimaja esimesel korral proua Skodrowski. Mitte ainult Berliini põhi, vaid peaaegu kõik Berliini naiselanikud, kes usuvad, et neile kaartidest võib tulewikku ette kuulutada, on ühe või mitmekordse sealkäimise järele selles kindlas arvamises, et proua Skodrowski kõige parem kaardimoor terwes maailmas on. Ta võtab vastu peaaegu ainult naiserahwaid; tahab keegi meesterahwas oma tulewikku teada saada, siis peab ta kellegi Skodrowski tuttawa kaudu enesele enne tee lahti tegema.

Korter on juur, lihtsalt ja hästi sisse seadud. Teenijad toetawad perenaist ta elawas äris. Üks neist on ta iseäraline usaldusealune. Rahwa sealt wõrsunud naine saadetakse suurde tuppa. Tihhti istub seal kümme ja enam koos, ja kõik ooiawad põksuwal põuel järke. Tuleb keegi „parem“, siis on weel ootetuba tarwitada, kuhu põhjasmõttelikult ikka ainult üks daam korraga sisse lastakse. Sest proua Skodrowski ei tarwiise oma waewa eest midagi nõuda, vaid peab daami kuldraha sama lahkelt vastu wõtma kui kehwmate pennid. Ja wahetewahel ütleb talle mõni kõwa südamega patune ka, teda olla siia ainult uudishimu ajanud; kõik siin olla ainult lollus ja seepärast ei maksawat ta pennigi. Ka siis ei kaota proua Skodrowski raha, tõuseb auwäärilikult üles ja jätab uskmata Tooma wiisakalt, aga mõõdukalt jumalaga. Sest „kõmu“ ei tohi tulla, muidu saadetakse talle weel politsei kaela.

Proua Skodrowskile on terawasti wäljaarenenud taktika aastate jooksul suure inimestetundmise kätte õpetanud. Wähema haridusega naine on impulsiwne; ta ütleb enamasti kohe ära, mis teada tahab, ja tal on hea meel, kui kuulus kaardimoor mõned ilmsüütud, ojawõtawad küsimused teeb, kuna ta — peale kolmekordset tõstmist — neli rida kaarta, ikka kaheksa kõrwuti, lauale paneb. Ja kui ta esimene kord sihile ei jõua, siis raputab ta oma halli pead, teeb järelemõttliku näo, tähendab mõne kaardi peale ja räägib „takistus-teist“, mis tornikõrguisele tõusnud. Kuid kaua see niimoodi enam ei kestwat; hiljemalt paari nädala pärast tulgu tagasi, siis olla kõik selgunud. Ja ei tal iga ühe jaoks wäike walgusekir waruks on, siis saab ta wististi oma raha, sest enne wäljapannemist ta põhjasmõttelikult raha ei wõta.

Piinatud inimene läheb alati lootusejäreaga koju. Paremat reklaamet ei wõi kaardimoor enesele enam tehagi.

Tuleb aga mõni peen, tõsine daam kitsasse, sõbralikult sissejeatud tuppa, kus proua Skodrowski suure neljakandilise mahagoonilaua ees istub, siis tarwitab ta teist taktikat. Mitte ükshi näitemängijannad ja jõuka keskkihhi prouad, waid ka prouad kõrgest õhwitseri- ja ametnikkuderingist ja

kojaseltskonnast tulewad tema juure looriga kaetud näol, sest igal seisusel on oma mure ja oma koorem. Nende wastu jääb ta wäga tõsiseks; waevalt küsib ta midagi. Ta palub kindad käest ära wõtta, sest wastasel korral mõjuwad kaardid tõstes kergesti walesti — ja kää pealt võib ju inimene õige palju wälja lugeda.

Ta raputab nüüd õige rihhi pead; külaline küsib midagi arglikult, ja sellest arglikust küsimusest järeldab eit midagi, mis enamasti ikka naela pea pilgta tabab. Aga ta awaldab oma tarkust üsna pikakamisi, üsna ettewaatlikult, ja on „takistused“ liig juured, siis õhkab ta osawõitlikult ja palub, et külaline parem weel mõni teine kord tagasi tuleks. Kahtlemata olla täna tema juures wiga, et ta selgesti ei suutwat näha, aga täna olla tal ka nii rohkesti tööd olnud ja ta närwid sellepärast rikkis, mis tema wanaduses ka arusaadaw olla.

Ja et ka need daamid lootusejäreaga minema saadetakse, siis pistetakse talle arglikult kuldraha piisku; ta wõtab selle jooja käepigistusega ja tänuliku pilguga wastu. On summa weel suurem, siis jutustab proua Skodrowski weel pikemadki lugusid, misjuguist kasulikku abi ta meeleheitlikkudele daamidele juba waremalt olla pakkunud.

„Maadake, armuline proua, elu ei olegi nii wäga keeruline, kui ta paistab olewat! Hea tahtmine ühel pool mõjub peaaegu alati puhastawalt ja selgitawalt teise poole peale! — Ma tean, mulle on iseäralik olemus antud — naergugi mõned selle üle, mina käin oma rada rahuga! Saja aasta pärast mõeldakse niijuguste asjade üle hoopis teisiti! — Seal selles suure kapis on tuhanded tänukirjad. Need on dokumendid, mis, kui ma juba ammu jurnud olen, teadusele abinõuks saawad olema seda jõudu, mis minule antud, tööle panna. Paljude asjade üle, mis meie päewil iseenehest mõistetawad, naerdi waremalt. Nii on maailmas alati lugu!“

Ja ta õhkab ise jügawasti.

Ainult harwa lahkuw daam siis kohe; enamasti jääb ta paigale ja wastab midagi; sõna järgneb sõnale — ja kaardimoor teab warsti, mis tal tulewal korral temale on ütelda.

Aga enamasti ei ole proua Skodrowski haritud ringidega läbisaamine sugugi nii raske. Nii kergesti ei õjasta ükski daam wälja Kaewu tänawale sõita — enne peawad sõbrannad teda selleks julgustama. Ja need head sõbrannad tulewad proua Skodrowski juure, jutustawad talle hädasoliija hädast, ja kui head sõbrannad lahkuwad, siis teab kaardimoor peaaegu alati, kuidas teatud daam wälja näeb. Ja ilmub see wiimaks ise, siis on kaardimooril kerge asi temale midagi tabawat ütleda, kui tal hea meelespidamine on.

Ja kui keegi kord küsib, kuidas ettekuulutamiseiga kohwi ja muu pealt lugu on, siis teeb proua Skodrowski ainult tõrjuwa käelligutuse ja kinnitab — see ei olla „teadus“, waid olla „pettus.“

Aga ainult kaardipanemine ei ole proua Skod-

Tõsiweneelase mured.

Ah need „sotsid“, kui rumalad, tahawad enamlastega rahu teha, mis saab siis meist ja meie tsaaririigist!

Tulekuma mäelt.

(1343. Jüri ööl.)

Oli jume, pehme kewadine öö. Taewas seisis pilwes, puhus tafane tuul. Kuuldus lagunewate wete kohin.

Igal pool ümbruses pimedus, sügaw, pehme pimedus. Paistsid mõnelt poolt üksikud kollahad tuled. Wist küll orjade majadest, kus nad weel hilja orjatöölt tulles peeru walgel oma talitsi toimetasid, wõi kus nende puruks peksetud selgi kibeda wiinaga pesti.

Seal lööwad äkitselt leegid loitama kõrgelt mäeseljandikult. Ikka kõrgemale tõusewad nad, kõrgemale, nagu tahaksid sammemusta taewast läbi põletada. Need leegid on heledad ja wiskawad helki kaugete ümberringi.

Mis tuli see on? Mis seal põleb?

Nõnda küsiwad sundijad oma mõisa treppidelt, kus nad hilja õhtuni isiwad lõbutledes ja heast wiinast ja rammujast õllest endid purju juues.

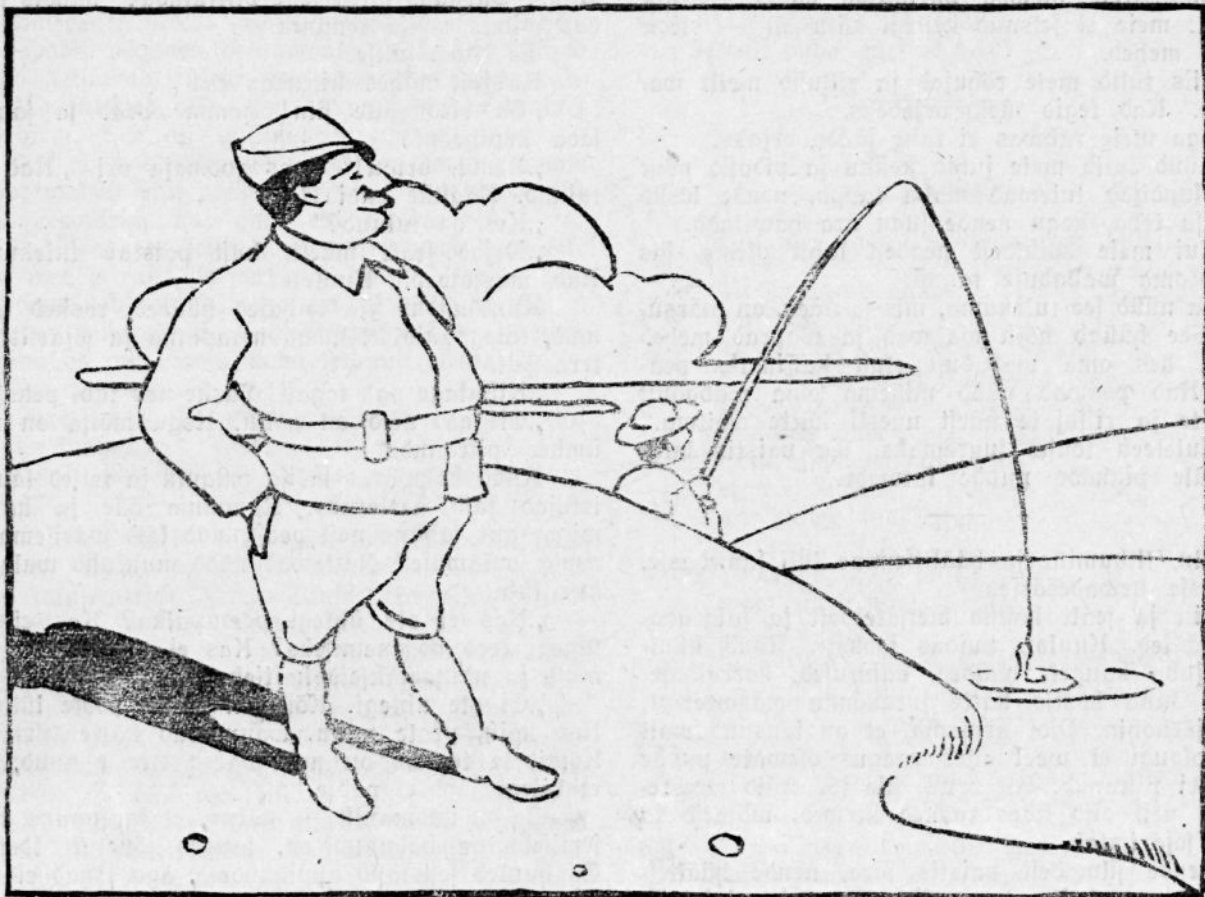
Mis tuli see on?

Nõnda küsiwad ka orjad, kelle filmad igast heledast leegist otsiwad lootusi parema tulewiku kätte jõudmiseks.

Seal ruttab läbi ööpimeduse, akaatsiapõõsaste alt roomates läbi kubjas sundijate trepi ette. Ta on see mees, kelle käli täna jämeda kepiga siniseid wermeid orja seljale tagus. Ta on see mees, kes nende nägusid tunneb, kes nende hingesse näeb ja kes seda ka teab, et see alati üle keewa wihaga on täidetud. Ah-ah — kui hea on neile siniseid wermeid selga peksta, sest nad ei saa lubada oma wiha üle ääre tulla. Las wiha walgub filmadest — see ei tee wiga — sünnitab ainult lõbu.

Nüüd on see mees täna midagi kuulnud. See ajas talle hirmu peale. Ta tundis, kuidas weri soontes tardus, ta tundis, kuidas liikumisejõud halwati, ta tundis, kuidas ta kohal kangeks läks.

Lootused.

Parun: „Oh sina, lontrus, engitseb siin see rumal iseseisma wabariik. Ootame etwas, peab tulep Lilbau walitsus.“

Ta oli salamahti kuulnud: Orjad tahawad omale uuesti wabaduse kätte wõita.

Nüüd hiilis mees kui must öowari akaatsia-põõsaste alt trepi poole. Iga katkimurduwa oksake kehe praksatus tegi ta puukangeks, iga ööliblikaid tagaajaja korn niiskes rohuses pani ta wärisema.

Ta kuulatas.

Wõib olla tulewadki ja tapawad ka teda kõige pealt.

Kuuldus ainult trepilt isandate lustiline lärmitsamine ja klaaside klirin. Muul pool oli waikne. Ainult väga kõrgeft, mustadelt pilwedelt kostis alla kewadiste öölindeude fiibade wuhin.

Ta hiilis trepini ja kui ta aralt oli korda kolm kõhatanud, pandi teda tähele.

„Mis on? Kes seal on?“

See oli peremees ise.

„Ah sina, kubjas? Mis sa siin õhtu hilja ümber hiilid? Kas sa tahtsid wargile minna? Homme lasen sulle tallis 30 hoopu anda.“

„Armud!“ ägas kubjas. „Mul on midagi väga tähtsat teatada.“

„Tähtsat? Mis? Kas on mõned orjad ära põgenenud? See tooks sulle weel raskema nuhtluse!“

„Ei. Palju tähtsam.“

„Noh — kõnele, tõbras.“

„Kas näete seal seda tuleküma?“

„Näeme küll. Seal põleb küll kellegi orja maja. Mis minul sellega asja on?“

„Ei — see on märgu-tuli.“

„Mis? Märgutuli? Kes see annab märku?“

„Orjad. Nad hakkawad mäsama.“

„Lurjus, pea oma suu! Homme saad tallis 60 hoopu. Kasi minema!“

Ja purjus isand pööras oma lärmitsewasse seltskonda tagasi.

Aga seda tuld nähti ka orja majas.

„Mis tuli see on?“

„Tule siia!“ ütles isa pojale. „Sa ei tea seda. Ma ütlen — oli kord aeg, kus meie rahwas waba oli. Meie isad wõisid teha, mis tahtsid. Meil olid oma wanemad, kelle sõna ja korraldusi maapojad kuulsid. Meie käisime jahil, harisime põldu, meie

õõsime siis magama heita ja üles tõusta, kui ise tahyisime. Meie laewad purjutasid merel — ühe sõnaga: meie ei seisnud kellegi käsu all — olime wabad mehed.

Siis tulid meie rõhujad ja riisusid meilt wabaduse. Nad tegid meid orjadeks.

Aga meie rahwas ei taha jääda orjaks.

Nüüd tulid meie juhid kokku ja pidasid nõu: kõik sundijad tulewad maha tappa, nende lossid maataja teha, kogu nende sugu ära häwitada.

Kui meie kõikidest nendest lahsti oleme, siis saame oma wabaduse tagasi.

Ja nüüd see tulekuma, mis ja näed, on märgutuli. See hüüab kõik wahwad ja waprak mehed kokku, kes oma wabadust elust kallimaks peawad. Nad peawad nüüd minema oma wabadust rõhujate ja riisujate käest uuesti kätte wõitma.

Tuleleek tõusis suuremaks. Ta paistis kaugele üle pikkade puude latwade.

Elu, liikumine ja häälitsemine tuli sumedasfe, waiksese kewadeõõsfe.

Siit ja sealt kofstid metsateedest ja jalgrada-delt hääled. Kuuldi, kuidas jooksti. Nüüd kuuldusid juba kaugelt hüüded, käsutused, korralduse-sõnad. Juba kostis kätte jutukõmin mäeweerult, nagu jõekohin. Pidi arwama, et on tõusnud wali tuul, olgugi et weel alles raagus olewate puude okjad ei liikunud. Alt orust, üle jõe tulid meeste-salgad, neil olid käes rasked kirwed, wikatid ja muud sõjariistad.

Nende silmadest paistis järe, nende häälest kuuldus armuheitmata waljus ja nad pigistasid tulises wihas oma rusikad kokku.

Kõik ruttasid mäele, kust paistis tulekuma. Sinna kogus mehi sadandete kaupa.

See oli kewadine mägedeõõgi, mis purustab eest tammid ja tõkked ja omale teed murrab wabale merele. Maapind löi kõikuma nende raskete sammude rõhul ja waikne õõ kohas kättetasumise wandest. Iga ilmakaare poole läksid laiali mehised mehed; keerutades selle juures wõimsatel kätel sõjariistu.

Nüüd wõidame omale riisutud wabaduse tagasi!

Üks jalkkond jõudis mõisa, kus tuled ei olnud weel kustunud. Laias saalis istusid mehed hõbedast küünlajalgadel põlewate raswaküüünalde walgel, jõid wiina ja õlut ja tundsid, et parem ja mõnusam ei ole ilmas kusagil maal. Nende naised ja tütreid olid juba magama heitnud udusulgedest kottidele, mille üle olid laotatud siidiõhukejed walged, hästi lõhnewad linad.

Nüüd koputati hädaliselt ustele, akendele ja rikuti nii rüütlite rahgu, kelle silmad olid rasked rammusast õllest, kangeft heast wiinast ja peale-tikkuwast unest.

„Mis on waja? Kes seal julgeb weel nii hilja õhtul? Surnuks lasen selle piitsutada!“ hüüdis ägedas wihas mõisa omanik.

Ta awas ukse.

Kubjast nähes kirjendas ta:

„Sa oled jälle siin! Homme pead sa saama sada kepihoopi!“

„Armu, armu!“ ägas roomaja ori. „Nad on tulnud. Päästke endid!“

„Kes on tulnud?“

„Orjad sealt mäelt, kust paistab tulekuma. Nad mäsawad. Kuulete!“

Kuuldusidki siia wihased hüüded, rasked sammud, mis panid kõikuma maapinna ja sõjariistade terasheli.

„Kihutage nad tagasi! Laske nad läbi peksia.“

„Ei saa, neid on palju. Kogu mõisa on nad ümber piiranud.“

Nüüd kahwatas mõisa omanik ja teised lauas-istujad jäid keeletuks. Rammusa õlle ja kange wiina aur lahkus neil peast, nad löid wärisema ja nende palawusest õhutawad näod muutusid walgeks kui lubi.

„Kas ei ole ühtegi peidupaika? Kas ei ole ühtegi teed põgenemiseks? Kas ei ole kedagi, kes mind ja mu omakseid kaitseks?“

„Ei ole ühtegi. Kõik on nende poole läinud.“

Nad kõik, peale minu, wannuwad kättiemaksmist. Kõikidele teedele on nad wahid ette pannud, nii et hirtgi läbi ei pääse.“

Ja mõisaomanik — nähes, et igasugune pääsemiselootus kadunud on, langes jõuetuli toolile. Ta huuled sõjariistad appihüüdeid, aga sõnad ei tulnud kuuldawale.

Aga raskete sammude kõmin, wihased hüüded ja sõjariistade terasheli lähenes iga silmapilguga.

Nüüd löi tulekuma nähtawale lääne pool, nüüd ida pool, nüüd põhjas, nüüd lõunas. Nüüd paistid tuled igalt pooli. Näis, nagu peaks Eesti-maa mingisugust haruldast tulepüha — sajad tule-sambad tõusid taewa poole. Nad muusid Jüri õõ otse walgeks. Tuul tekkis. See kandis sademed laiali. Tulekumas seisid põlised, põlised puutuwad puud tõsiselt ja waatasid seda metsikut mängu.

Nad olid aastate wältusel mitugi korda näinud, kuidas waba maa orjadeks tehtud pojad oma wabadust ruttasid tagasi wõitma. Kuid nii suure-wiisiliselt ei olnud see ialgi alanud.

Põlised puud tahysid uskuda, et see wõitlus maapoegadele heade tagajärgedega lõpeb.

Ikka rõhkem ja rõhkem tekkis pilwedeni ulatawaid tulefid. Siit ja sealt kuuldusid läbi sumeda õõ waikuse wihased hüüded, mis mingisugu armuheitmist ei tunnista. Kostis hädakisa, kostis nutt, armupalumine.

Läbi wõjastiku, läbi pehme raba jooksis inime-ne kui tagaetatw hirw. Ta ei julenud tagasi waadata, ei läbenud kindlat teed otstada, waid ta

jooksis. Ta oli poolhalasti, pea järgiwäl. Ta astus oma õrnad walgenahalised jalad puruks, nii et liiwa peale järele jäid tumedad werised jäljed. Teine poolt põgenes heinamaale, seal, kus tühjad küünid seisawad, üleni walges riides naisterahwas. Ta juuksed olid lahti ja ta silmadeist wakis põrguhirm. See oli hullumeelse waade.

Neil oli korda läinud pimediku waral wihaste jalkade wahelt läbi pääseda ja nüüd ei teadnud nad muud eesmärki, kui oma elu päästa.

Aga seal ees seisis jõgi, mille wood kewadise juure wee pärast üle kallaste käisid. Purded olid purustatud. Ei olnud aega tal silda otsida. Surm ähwardas seljatagant. Edasi-tagasi jookstes, arwas ta wiimaks madalama koha leidnud olewat.

Aga ta eksis.

Warsti kiskusid wõimsad wood ta jalad alt ära. Ta langes.

Ainult üks kiljatus kostis kewadesesse öösse.

Kewadise koidu kitred kuldased idapoolist tae-wakaart. Sügaw-roheliseks wärwis nende helk kõrge kuusemetsa parda. Tõusis hommikune tuul ja selles tundus nii selgesti suitsuhaisi.

Ühke mõis oli waremtes ja mõnes kohas leegitses weel tuli pea läbipõlenud puutükkide küljes. Siledal kiwitrepil olid tardunud wereloigud, mis nüüd nagu must liim hülgas. Mõõda ärasõtkutud muru olid laiati pillatud peenikeste riiete tüki, siin ja seal wedesid purukspeksiud mõõblite osad. Ühe suure saare alla oli kaks surnukeha wijatud, puruskistutena, ärasõtkututena, inetuks tehtutena. Neid ei wõinud äragi tunda. Ühel olid mõlemad silmad wälja löödud, teisel ainult üks. Pähe jäänud klaasitanud silm oli awatud ja ta waatas tardunud werrega üleni kaetud näolt kohutawalt. Eemal jõe pool küljes oli just jalgteel maas noore naisterahwa surnukeha. Ta oli tahtnud wiist ära põgeneda, aga jooksu peal oli ta kirwehaawa õlase saanud, mis ta keha peaaegu pooleks lõhkus. Tal olid ainult peenikesed alusriided seljas, niisugused, millega ta oma ihu magama minnes meelitab ja hellitab.

Nüüd olid need tardunud werrega läbi imbutult kõwaks muutunud, nagu hoolega läbiõlitatud kollane madruseülirikond.

Ta näolt paisis weel meeleheitlik karjatus. Muidu oli ümbruses kõik vaikne, ainult õhus tundus kangeit suitsuhaisi. Jõegi päikene nagu oleks läbi suitsu paistes weripunaseks muutunud.

Hõiskamine kuuldus kõrgeft mäeseljandikult, rõõmuhüüded kostsid küladest ja teedest. Rõõmujoowastuses pigistajid need, kes eila orjad olid, üksteisel kätt.

Meile paistab jälle päike. Meie oleme jälle waba rahwas. Meie häwitamise oma wabaduse riisujad ja oma rõhujad ära.

Häbi ei pea meie kandma, orjad ei pea meie olema.

Wõitleme edasi!"

Ja hulgad kogusid kokku, nagu kewadistest wetest wiimaks wood kujunewad, mis murravad maha eest tammid ja tõkkes.

See oli püha Jüri öö 1343.

Tõetus.

(Asutawa Kogu kokkuastumise puhul.)

Mõök tuppe nüüd!

Ja meie hüüd —

see kostku üle Eesti isamaa:

ei waenlane sind orjastada saa!

Nüüd wabadusele me läeme,

ükskõik, mis elus iial näeme.

Kõik andkem käsi seks,

et wendadeks

me jääme igal ajal,

ja omal rajal

ei wägiwaldada jalli,

waid ühel nõul

ja ühel jõul

ju kaitseks, Eesti, walmistame walli!

R. Põld.

Mil tuled sa?

Just nagu linnukene läksid sa siit sügistormis ära lõunamaale, ja waikides läks kaasa sinuga mu soe soow, end tugeses su naale...

Nüüd kewade on tulnud iluga, ja juba kajab lauluheli wäljas, kuid maha oled jäänud teistest sa, ja minu süda närib juba nälgas...

Mil tuled sa?.. Kas tuled iial sa? —

Oh walu, mis neis küsimustes nutab!

Sind ootan ma, mil tuled, tuled sa —

aeg haua poole kiirel käigul ruttab!

R. Põld.

Meie erakondade hariduse tasapind.

Wilmased walimised andsid meie poliitiliste erakondade hariduslisest tasapinnast meile selge pildi.

Te küsite: kudas?

Lihtsalt nii:

Hiidlased oskasid juba üheni lugeda, sotsialdemokraadid kaheni, tööerakondlased kolmeni, sakslased neljani, maaliitlased wiieni, taewaliitlased kuueni, rahwaerakondlased seitsmeni, sotsialrewolutsionärid kaheksani, wenelased üheksani, meremehed kümneni ja kommunistid koguni üheteiskümneni. Kuid nii tarku, kes ju üle kümne loewad, polnud meile tarwis.

Ja Jah.

MARKUSED.

Kaebab „Sotsis“ „halasti sõdur“:
 Olin lahingus, olen nüüd põdur,
 aga kuulge mu wiletsat wärki:
 minule selga ei anta särki!
 „Ohistöö“ iga päew riiet saab,
 särkisid sadandeid kokku aab,
 aga et sõjamees särigita,
 seda seal üles ei märgita!

*

Et juudid oleks pidand oma pühi,
 see jutt küll tahab olla pärs tühi,
 sest kallid paberossa, näed sa,
 nad müüwad igal laupäewal ka,
 mil nendel püha olema ju peab,
 nii kudas igaiks meist selgelt teab.
 Ja kui ei seda püha nemad pea,
 ei kewadegipüha neil siis wea,
 kuid ei ma mõista seda asja kanti —
 miks neile siis küll pühiks — jahu anti!?

*

Et inimene leiwa poolestnaelast
 ei ela, teab igaiks ju ammu,
 kuid „Maallit“ lükkab nõudmised kõik kaelast,
 ei taha parandada eksisammu,
 waid sunnib aineid ostma salamahti
 ja nõnda nendest maksma hingehinda,
 nii saab ta kallilt oma jahust lahti, —
 kuid „sotsid“ saawad seda enam pinda!

*

Tubakas on otsas,
 heeringaid ei ole,
 kartulid ei anta,
 sealih pole,
 riie hingehinnas,
 saapatallad läbi,
 halasti ka käia
 on weel häbi, häbi,
 aga kesse tahab
 pääseda meil näljast,
 osta tarbeaineid,
 abi tuua wäljast,
 see saab warsti näha
 kurikuulsat kolli,
 peab igast ainest
 maksma kõrget tolli.
 Kuna mujal maades
 aineid küllalt leida,
 herrad meie peale
 armu weel ei heida.
 Waba kauplus suruks
 hinnad ruttu maha,
 aga suured herrad
 seda weel ei taha,
 nõudwad ainult maksu,
 päriwad meilt tolli,
 etendawad saksu,
 teewad meile kolli!

*

Kõik laimulahingud nüüd läbi lõõdud
 ja keelepeksu kähid ära söõdud,
 kõik wastased nüüd ära wääratud
 ja — ehitusetööle määratud;
 nüüd jälle tarwis leida ühispinda
 ja minna sõbralikult ühte rinda,
 sest muidu tuleb wälja asi logu,
 kui saame kokku Asutawa Kogu...
 Nüüd selgesti ju näha ühed sihid
 ja kõigil olgu käes kõwad pihid,
 kui tahame, et saaks me asjast asi
 ja et ei tuleks temast tühi — sasi!
 Et wastane on loll, on tühi lori,
 ja seda õelda wõib küll ainult ori.
 Kes ilal tunneb kodu wastu sooja,
 nüüd saagu sellest Eesti uueks looja —
 ei mitte erakorralisel pinnal,
 waid ühteliitund rahwuslisel rinnal!
 Ei mitte üheainsa klassi kasu, —
 kõik klassid saagu omast waewast tasu!

*

Arge te wankert kraawi ajage,
 riigile kindel alus rajage,
 õitsew tulewik — olgu te iha —
 unugu isiklik jonn ja wiha!

*

Meil olemas on „Waba Maa“,
 kes tahab teisi „rabada“
 ning siia-sinna kabada,
 et järele jääks — rabamaa.
 Ta's kodanlase weri keeb,
 kuid „sotsile“ ta silmi teeb,
 ja kahe tooli wahel nii
 ta ilmast ilma istubki!

*

Meil ajalehed tihti teatanud,
 et suhkruaew me rannaf peatanud
 ja toonud meile teda mitusada piuda,
 kuid suhkrupuudust see weel meil ei muuda.
 Küll öeldakse, et jagaja jääb ilma,
 kuid meile paistab linnas tihti silma,
 et suhkrut neil just on, kes jagawad —
 wist teised saama-ajal magawad...
 Maajagamiselgi kui kordub see —
 oh kuhu wiib siis meid küll meie tee?

*

Jans „Sotsis“ ootab punawäelasi, —
 missuguseks kuid läab siis meie asi?
 Kui igamees meil mängib sõrmed willi,
 siis näeme warsti lõhkewat ka pilli
 ja wõime öelda juba teistelegi —
 kes seda tegi? — Ise seda tegi!

*

Meil neli juuti sõjas on — kas kuuled?
 kuid seda õeldes pühitse ka huuled,
 sest selja taga mina näen neid
 siin sadandeid, kui mitte tuhandeid.
 Miks on see nii? Eks seda sa weel tea —
 neil selja taga äri on ju hea...
 Waat lahingus wõib elu kaotada,

ja see ei ole hea,
kuid äris raha tasku paotada,
seal näed, et otsas pea.
Ei äri anna äega minna sõtta,
sest parem on ju kodus — raha wõtta!

*

Isamaad kaitsmas on mehed väljas,
külmas ja lumes, ja janus ja näljas —
ei nad kurda, et elu on paha...
Kodus kuid mehed meil mägawad mudas,
nõõriwad, kooriwad — kudas, oh kudas! —
Nende isamaa — see on raha!
Aga et wiletsad narakad nad —
mis nad sellest küll küsiwad!

*

Meil oidu on, kuid erakonna-oidu,
mis puudub meil, on õige riigitarkus:
Kas elad Aakres sa, wõi elad Harkus —
saad näha ainult kanatoiku loidu!..
Meil wõetakse mõisaid üle juba
ja öeldakse, et maata mees saab maad.
Kuid kui sa saad ministri juure luba,
siis öeldakse: oh kannata, küll saad!
Aeg, pagan; aga kiire, ei ta oota,
ja kellegil ei ole maad meil loota.
Ministril erakonna asjad ajada:
„mis maad teil siis nii wäga waja ka!“

*

Eks „sotsid“ warsti näita meile,
kas töötus, mis andsid eile,
neil tõesti tulnud südamest.
Ma kardan: saawad nad ministriks,
siis muutuwad nad ka wilstriks —
küll näete, nali saab weel sest!

KANGELANE.

Ma nägin, kui sündis kangelane.
Nägin, kuis helgenew idataewas
Siis wabises, wärises sünnituswaewas...
Seal elu tungis surmast läbi.

Ma nägin, kui wõitles kangelane.
Nägin, kuis tormi ja tuultega wõitles,
Kuis äiksega maadles, äiksega heitles...
Seal elu tungis elust läbi.

Ma nägin, kui suri kangelane.
Nägin, kui oma hauda ta weeres,
Kuis õhtutaewas siis punetas weres...
Seal surm siis tungis elust läbi.

A. Leppik.

Richard Charles'i elulugu.

(Autobiograafia.)

Nagu Mark Twain, Ludwig Thoma, Bierbaum, Eduard Wilde, Awertshenko ja teised kuuljad naljakirjanikud on kirjutanud iseoma elulugu — nii teen ka mina.

Kuigi need mehed enne kuulsad olid, kui oma eluloo awaldasid, mina aga mitte, siiski julgustab ja õhutab mind seks see asjalugu, et ma oma eluloo awaldamise tõttu wähemalt looda kuulsaks saada.

*

*

Juba enne ilmale tulemist teadsin ma, et aeg mind suurtele tegudele kutsub. Aga kui ma esimest korda ilmawalgust nägin, kuulsin, kui isa ütles:

„Poiss, wõrukael, sust saab õpetaja!“

See oli suur kurwastus mulle, sest mul ei olnud kõige wähematki lusti õpetajaks hakata. Selle wastu: et mind huwitas juba siis Jack Londoni ja Herbert Spenceri darwinisiline mõtteteadus, siis käisin neljal käel ja kõnelesin nagu kunagi algimene (homo primigenius) üksikute häälikutega.

Misjugu üllatus oleks olnud see kogudusele, kui ma isa soowi täites oleks roninud neljal käpal kantslisse, et jutlust pidada, kuna mul hammaste wahel (tahtsin ütelda: seal, kus mul nüüd hambad on!) gumminisa ripub, mida pämapudeli otjast ära kiskujin!

*

*

Juba siis, kui ma roomama hakkasin, awaldasid minus kirjaniku kalduwused: ma kirjutasin igal ajal, igal pool. Kus ma iiales nägin mingit riista, mille sjuks wedelik, olgu see tindipott, kohwitass wõi riist, mis jäangi all käib — kohe kallasin nõu ringi, pistsin käe wedelikku ja kirjutasin.

Kui olin kuue-aastane, wiis ema mu kooli. Kool oli täis Saksa waimu, Saksa õhku, Saksa õperaamatuid ja Saksa kooliõpetajaid. Kuid ma olin ju siis kange rahwuslane ja kõnelesin Eesti keelt. Kuigi kooliõpetajad tõendasid, et ma peale Eesti keele sõnakeelki niimoodi Saksa keelt ei õpi, oli see wale. Ma mõistsin isegi kolm keelt — maa-keelt, emakeelt ja kõnelesin läbi nina.

Üleüldse oli kooliaeg mu elu häbiplakk, millest heameelega kõneleda ei taha, kuigi ma juba siis suuri waimlisi kalduwusi awaldasin. Näituseks awaldus üks sarnane geniaalne waimukus juba ses, et kui ma kinni istusin, tulid mõtte peale number 1 teha 4 ja — taha riist.

Kas on Edison kunagi suurema ülesleiduse teinud?

Nähes, et koolist äratulek mulle suuremat lõbu teeb kui kooli minek, wõttis isa mind koolist ära. Nüüd andusin muusikale. Ma olin hea kuulmisega osaw wiilimängija. Nii wõisin ma wiulil, mjs häälest ära, paar tundi külma rahuga nii südantlõ-

hestawalt mängida, et kuuljad meeltheites oma kõrwu sulgusid, lubades end mu helide mõjul üles puua, jõkke karata või maha lasta.

Kuigi ma tahtsin saada teiseks Paganiniks, Hubermanniks või Kubelekiiks, siiski ei saanud ma kaugemale, kui et lasin omale pikad juuksed kaswada. Sest kui mu juuksed olid juba kunstnikule omase pikkuse saanud, mõistsin ma, et olen kunstnikuks kõlbmata: mul puudub — anne.

Siis wiisin wiuli pandimajasse ja hakkasin maalitunde wõtma. Ma tahtsin saada teiseks Rembrandtiks, Morilloks, Gopak, Repiniks jne. jne. jne. Pea tegingi nii mõjuwaid pilta, et kui isa neid waatas, hakkas nutma. Ode Hilda tõendas küll, et isal kahju rahast, mis ta tundide eest wälja annud, aga seda ma ei usu: ta tahtis wist ise selle raha eest omale mõnda moodsat ehteasja!

Ma tüdnesin pea maalimiselt ja wiskasin pildid ahju. Nüüd hakkasin näitlejaks. Mul olid head annid deklameerimiseks, naljaettekanneteks, sest näitepea kui näitelawale astusin, hakkas publikum naern. Mulle tõendati küll, et nad naerda mu kõweraid jalgu. Seda tõendasid mulle waenlased. Nad olid lihtsalt kadedad!

Siis lahkusin isamajast ja astusin paljasjalgsena poisikesena ellu (muudugi puudusid mul ka siis sukad ja saapad, kui ilmale tulin). Sagedasti wiibisin öömajal mõne sõbra juures, aga sõber wiibis öömajal Kalarannas paadi all.

* * *

Kus ma kõik ei ole käinud! Mis ma kõik ei ole näinud! Olen maailma jalgsi läbi rännanud, muudugi — mõttes. Olen kõige kaugemates paikades kõige suuremaid ilmaimesi näinud, muudugi — ettekujutustes.

* * *

1916. a. peale hakkasin ratsutama hobuse seljas, kes kannab kõige enam lollpäid. .. luuletäku Pegajuse seljas.

Sagedasti ratsutasin Olimpi kõrgustiku poole hilja öösi.

Miks just öösi? küsite.

Sest wargil käiakse ikka ööseti, eriti, kui wiijaad täis lopsakat wilja.

Aga magusaks wiljaks on mulle ikka olnud: Tuglas, Edgar Allan Poe, Verhaeren ja wanad meistrid: Homer, Theokrit, Virgilius.

Kuid ma jätin pea luuletuste kirjutuse järele ja hakkasin kirjutama romaani, mille siis lõpetasin, kui selgusele jõudsin, et ma ei ole romaanikirjanik. Siis hakkasin kirjutama nowelle.

Neid kirjutasin seni, kui tulin selgusele, et ma pole nowellikirjanik.

Nii edenesin ma ühte jõudu, kuni hakkasin naljakirjanikuks. Kuid ka siin tulin ma pea otsele, et ma ei ole naljakirjanik.

Siis kirjutasin oma eluloo, lootes, et kui muud teoed ilmawalguist ei näe, siis see ikkagi näeb. Sest see on — fakt; kuigi kunstiliselt wäärtuseta, kuid eluõiguslike wäärtusega.

* * *

Mis jääb mul weel ütelda?

Ah ja!

Ilusate naisterahwaste juuresolekul unustan ma alati ennast; sest kuis võiksin ma egoist olla ja ilusate naiste juuresolekul enese peale mõelda!

Armastanud olen kaks korda (aga võib ka olla, et enam). Ükskord Annat, teinekord Olga (teiste nimesid olen wististi ära unustanud).

Kummagil korral armastasin igawesti (aga mis peale nende kahe korra, weel enam kui igawesti).

Poisimees aga olen sellepärast, et ma näist jõuaksin küll wõtta, aga mitte — toita ega riidesse panna.

* * *

Mis jääb mul weel ütelda?

Nagu lugeja näeb, ei ole ma rööwmõrtsukas, walerahategija, Balti parun ega mõni omaeesel, waid inimene, keda kunst tõmbab ikka oma poole, ikka oma poole kui magneet nõela (sellepärast „Meie Matsis“ kirjutangi).

Ehk pistan ka minagi wahest kui nõel?

Richy. Charles.

Erakondade poliitik.

Küll wäga imelik on ilmas
me erakondade poliitik:
neil ikka teised pinnuks silmas,
ja mitte oma Mart ja Mikki!

Et head äri sõja-ajal
on teinud oma sõber Puhk,
ei sellest räägi laial kaja!
„Sots.“ ial — wõi on see kõik tühk?

Kuid et ka Raamot teinud äri,
waat, see tal alati on suus;
ei sellega ta ole päri,
just nagu oleks asi uus.

Et oma mees on mõisa olnud,
mis sellest palju rääkida!
Kuid üle maa on kära kostnud,
kui mõisas nägi wastast ta.

Et Strandmannil on oma mõisa
ja eht „purjui“ on ise ta,
ei sellest kirjutada wõi sa,
ei kirjuta ka „Waba Maa“.

Kuid et on Tõnissonil talu,
waat, see on temal kondiks suus,
ja wana Tõnisson saab walu
küll kümme korda igas kuus!

Teenib.

Neiu: „Teie teenib wargusewalitsuses?“
 Kawaler: „Ei, mina wotan wargusi ainult wastu.“

Et Köpp ja Kapp on tublid mehed,
 see teada igal mehel on!
 Kuid miks siis räuskaswad lehed?..
 See ainult erakondlik jonn!

Et Juhan pole targem Jaanist
 ja kõige targem pole Ast,
 ei tõmba joont see läbi plaanist,
 kui hüüab maruleierkast!

Et Weiler tahab liider olla,
 miks teisa siis küll tõrwab ta?
 Kuid ometi meil leidub Iolla,
 kes seda walmis uskuma!

Nii kistakse me rahwas katki,
 nii kaob kultuur, mis alles noor!
 Ei hooli sellest vähemutki
 eht erakonna-kaardimoor!

Ja Jah.

Kotmanda järgu sõõgimajas.

Wõõras: „Neiu, tooge mulle sõõgikaart.“
 Teenija (herneupiga määritud laudlina
 peale näidates): „Noh, kas teie ise ei näe, mis meil
 täna süüa antakse?“

Kulliside taga.

„Ah, misjugune tore käepael jul on!“ ütles
 näitlejanna Salme oma ametiõele Almale.
 „Selle kinkis mulle wiie aasta eest kaupmees
 Org.“
 „Mille eest?“
 „Et ta esimene mees oli, kes mind suudelda
 tohtis.“
 „Ja selle priisjandisõrmuse?“
 „Selle kinkis mulle pangadirektor Uik se'esama
 põhjuse pärast.“

* * *

Kannataja poeg.

Poeg (kümneaastane koolipois) „Papa, see
 rehikendus-ülesanne, mis sa mulle eila walmis tegid,
 oli wale ja mind jäeti selle eest peale kooli tunniks
 ajaks istuma.“

Isa. „Kas tõesti?“

Poeg. „Ja muidugi, ja ainult sellepärast, et
 sa rehikendada ei oska.“

„Kae — küll on aga linnan kõrge tare... Tu sama wist omki nii 40.000 maja...“

PARUNITE NUTULAUL.

Oh kui rasked on me päewad —
Seda kõik me wennad näewad,
Meid kui linde peletakse,
Rahwaõigust seletakse.
Head me teinud palju, palju!
Aga rahwasugu walju:
Sest ei küsi midagi,
Hurjutawad pealegi. —

Jõudsid meile õnne ajad,
Suurenesid Saksa rajad,
Kiidulaule laulsime
Endi armsa keisrile.
Rahwas saand meist tulu palju:
Me need Eesti rahwa kalju!
Endi hella tiiwaga
Walmis olnd neid kattsema.
Me neil kinkind wabaduse,
Kindla meele, püsiwuse;
Kultura neil toonud me,
Koolid awand lastele.
Ehk küll rahwas tänamata —
Selle peale me ei waata —
Neile riigi tegime,
Walitsuse seadsime.

Aga rahwas, — kas tal aru! —
Tegid kisa, tõstsid maru...
Kukkus meie walitsus:
Waat' kus tänukingitus!..

Ei nüüd muud, kui sääred teeme,
Keisrit otsima me läeme,
Keisrita meil elada
Ilma peal on wõimata.

Jah, küll rasked on me päewad —
Seda kõik me wennad näewad!
Ahastuses hüüame:
Onne ajad, hüwaste!

Deet L.

Kalytlane.

„Teil on täna pahem pale jälle paistetanud?“
„Jah, mul on hirmus hambawalu.“
„Imelik, et teil nii sagedasti hambawalu on,
Jestsaadik kui teie naise wõtjite.“

Järgmine „Meie Matji“ nummer ilmub laupäewal 3. mail 1919. aastal.

Ilmub „Teaduse“ kirjastuse wastutusel ja väljaandel.

G. Kalla trükk, Tallinnas.